

тренувальній квартирі є: приймання їжі, організація гардеробу, користування туалетом, особиста гігієна.

Отже, доступність, сталість та масштабування послуги підтриманого проживання, як альтернативи інституційного догляду потребує системного педагогічного супроводу, для якого потрібні підготовлені кадри, а також менторська та супервізійна підтримка.

УДК 378.147.016:376-056.264-051

Хоменко Наталія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 016 «Спеціальна освіта»
Гладуш Віктор (науковий керівник)
доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Сучасний стан нашої держави створює нові вимоги щодо належного забезпечення всіх сфер життєдіяльності населення, зумовлюючи суттєві політичні, економічні, соціальні та освітні перетворення. Трансформація вітчизняної освітньої системи, орієнтація на новітні освітні тенденції і світові досягнення викликає зміну поглядів щодо професійної підготовки майбутніх учителів-логопедів. Разом з тим, виклики сьогодення, пов'язані, в тому числі, з військовим вторгненням в нашу країну, зумовило значне збільшення кількості дітей із порушенням мовленнєвого розвитку різного генезу та дорослих, які потребують відновлення мовлення унаслідок отриманих травм. Перед закладами вищої освіти постає потреба зміни освітніх пріоритетів, упровадженням нових

державних освітніх концепцій і стандартів, переходом на новий зміст і структуру освіти дітей із порушенням психофізичного розвитку, зокрема мовлення.

Сьогодні заклади вищої освіти України займаються професійною підготовкою фахівців, зокрема майбутніх вчителів-логопедів, за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта». Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 17 вересня 2019 року №1202 «Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта», за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення» визначено такі спеціалізації: 016.01 – логопедія, 016.02 – олігофренопедагогіка, 016.03 – ортопедагогіка, 016.04 – сурдопедагогіка, 016.05 – тифлопедагогіка. Працевлаштування може здійснюватися на посади, передбачені класифікатором професій [6].

Нові стандарти вищої освіти базуються на компетентнісному підході. Компетентнісний підхід до розробки та впровадженню освітніх програм – основа студентоцентрованого навчання. Згідно з парадигмою студентоцентрованого навчання, є потреба в чіткому баченні реальної моделі майбутнього фахівця спеціальної освіти, фахова підготовка якого буде відповідати усім вимогам сучасних закладів освіти, в тому числі, у яких впроваджена інклюзивна форма навчання. Тож, важливим завданням сьогодення є вивчення та формування професійних компетентностей майбутніх учителів-логопедів, з метою розробки прогресивних напрямів удосконалення професійної підготовки.

Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [2].

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю [4]. Перелік даних компетентностей представлений у Стандартах вищої освіти України першого (бакалаврського) та першого (магістерського) рівня вищої освіти.

В Україні проблемою дослідження професійних компетентностей випускників закладів вищої освіти спеціальності «Спеціальна освіта», спрямованих на вивчення та вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти, зокрема підвищення якості підготовки майбутніх вчителів-логопедів та вчителів-дефектологів до реалізації різних функцій професійної діяльності здійснювали провідні вчені (В. Гладуш, В. Бондар, І. Дмитрієва, О. Мартинчук, І. Колесник, С. Миронова, Н. Пахомова, Л. Руденко, Є. Синьова, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко Ю. Пінчук, С.В. Чупахіна та ін.).

Слід зауважити, Ю. Пінчук у своєму дисертаційному дослідженні зазначає, що в основу професійної компетентності спеціаліста з логопедії покладені педагогічні уміння та спирається на першу групу умінь – за педагогічними функціями. Наукова робота присвячена вивченню питання формування особистості вчителя-логопеда, структури його професійної діяльності. На думку автора, поняття, «професійна компетентність вчителя-логопеда» – це інтегративна якість особистості, яка виявляє готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-превентивне навчання та особистісний розвиток осіб з проблемами мовлення. Так, за результатами дослідження було розроблено модель професійної компетентності вчителя-логопеда (рис. 1).

Проведене дослідження науковцем дозволило визначити умови успішного формування системи професійної компетентності вчителя-логопеда, серед них: з'ясування професійної придатності абітурієнтів при вступі до університету за спеціальністю «Логопедія»; включення у процес підготовки вчителів-логопедів

Рис.1. Модель професійної компетентності вчителя-логопеда

усіх компонентів професійної компетентності, окреслених у моделі; складання студентами індивідуальних програм розвитку професійної компетентності та регулярне оцінювання досягнень студентів упродовж навчання у ВНЗ за компонентами та рівнями професійної компетентності; створення наскрізної освітньо-професійної програми з усіх блоків моделі професійної компетентності фахівця-логопеда. [5, с.126].

Майбутні учителі-логопеди мають оволодіти низкою академічних компетентностей: застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності; реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами; готовність до діагностико-консультативної діяльності; застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результату дослідження; здатність до

особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку впродовж усього життя. Також важливі такі соціально-особистісні компетентності: працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю в різних типах закладів; працювати в команді, здатність до міжособистісної взаємодії; дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації тощо [3, с.70].

У дослідженнях С.В. Чупахіна, Т.В. Потапчук професійні компетентності розглядаються через призму інклюзивних процесів в освіті, водночас набувають значущості з урахуванням того, що вчителі-логопеди в інклюзивному середовищі співпрацюють з іншими фахівцями як члени команди психолого-педагогічного супроводу. Обґрунтовано, що науковий доробок учених заклав теоретико-методологічне підґрунтя професійної підготовки педагогів до психолого-педагогічної взаємодії з дітьми з особливими потребами у закладах освіти різного типу й аргументував нагальну необхідність системної професійно-педагогічної підготовки майбутніх освітян до діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. Виявлено, що педагогічна діяльність вчителів-логопедів в умовах інклюзивної освіти має певні особливості, що потребує посилення практико-зорієнтованої навчальної діяльності майбутніх учителів-логопедів (організація практичної роботи в ролі тьюторів в інклюзивному просторі закладів освіти та інклюзивно-ресурсних центрів; включення до освітньої програми «Спеціальна освіта» зі спеціалізацією «Логопедія» навчальної дисципліни «Логопедичний супровід інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами». Встановлено, що розвиток інклюзивної компетентності майбутніх фахівців в галузі логопедії в процесі практичної підготовки розширює уявлення про можливі шляхи вирішення проблем інклюзії та стає одним із основних напрямків підготовки учителів-логопедів до професійної діяльності в сучасних умовах.[7, с. 159]

У роботах В. Гладуша, В. Кляйн, В. Шилонової висвітлюються результати дослідження рівня сформованої діагностично-прогностичної компетентності випускників магістерських програм спеціальності «Спеціальна освіта». Так за даними дослідження, 90% респондентів, які пройшли повний курс навчання демонструють досить високі показники, що досліджувалися, а це і є важливою передумовою для упровадження та подальшого вдосконалення діагностики як важливої складової педагогічної діяльності. Автори зазначають, що формування діагностико-прогностичної компетентності випускників магістерської програми за спеціальності «Спеціальна освіта» має орієнтуватися на соціальну модель розуміння інклюзії, а саме, в центрі уваги – дитина та її особливі освітні потреби, визначення особливих освітніх потреб дитини, її сильних сторін, надання психолого-педагогічної допомоги дитині з урахуванням Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, розробка рекомендацій щодо організації інклюзивного освітнього середовища та навчання дитини, постійний психолого-педагогічний супровід дитини, рання допомога дитині, налагодження міжвідомчої співпраці, взаємодія з батьками). Також результати дослідження переконали, що в перспективі для студентів магістратури спеціальності «Спеціальна освіта» спеціалізації «Педагогіка інклюзивного навчання» доцільно ввести спецкурс «Інклюзивна діагностика», що міг б підготувати майбутніх педагогічних працівників до здійснення якісного професійного моніторингу ефективності інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Також цей спецкурс мав би велике значення в процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів зазначають дослідники [1, с.31].

Отже, проблема формування професійних компетентностей майбутніх вчителів-логопедів не втрачає актуальності, потребує подальшого вивчення та вдосконалення з урахуванням індивідуальних потреб дітей та дорослих з порушенням мовлення, пов'язаних, в тому числі, із політичними викликами нашої держави, а також інтенсивним впровадженням інклюзивної форми навчання в закладах освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Гладуш В. В. Кляйн, В. Шилонова Формування діагностико-прогностичної компетентності магістра спеціальної освіти. *Здоров'я нації*. 2019. № 2. С. 26–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzn_2019_2_7
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Максимів Ю., Чупахіна С. Особливості становлення особистісно-професійних якостей майбутніх учителів-логопедів. *Освітній простір України*. 2018 Вип. 13. С. 66-76.
4. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2016 р. № 600 (зі змінами) URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/vishaosvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/metodichnirekomendaciyi-vo>
5. Пінчук Ю. В. Система професійних знань та умінь вчителя-логопеда. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2012. Вип. 21(1). С. 122-129.
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ МОН від 17.09.2019 р. № 1202. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-specializacij-pidgotovki-zdobuvachiv-vishoyi-osviti-1202>
7. Чупахіна, С. В., Потапчук, Т. В., Лякішева, А. В. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Академічні студії. серія «педагогіка»*. 2022. №1. С. 159-167.
8. Viktor Hladush, Peter Krška and Aleksandr Hloba Pedagogical conditions for the development of diagnostic competence of future special education teacher. AIP Conference Proceedings 2647, 040056 (2022). URL: <https://doi.org/10.1063/5.0104567>